

ФОЛКЛОРОТ КАКО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Сопствено себепрепознавање во минатото

д-р Илија Велев

Институт за македонска литература, научен советник

клучни зборови: фолклор, наследство, култура

key words: folklore, heritage, culture

Понесени од рационалниот резон дека низ историскиот развој секој културен и јазичен идентитет може да се распознава, како посебен придонес во надополнувањата на општите цивилизациски постигнувања, фолклорот го сфаќаме како творечки доживеана "народна уметност" и пошироко како "народна култура", која треба да се негува и да се користат неговите искуства како индивидуален (личен) печат за себепронаоѓање, национално идентификување, духовно препородување и општо афирмирање. Етничките особености во ваквите колективни митски, обичајни, творечко-изразни и уметнички произнесувања само ќе помогнат да се распознаваме едни со други и да ги надополнуваме заедничките духовни импресии едни од други. Сепак, треба да се има предвид нужноста да не се оди во крајност, конвенционалната типологизација на афирмираните термини фолклор и фолклористика да функционира крајно ангажирано во препознатливо определениот социолошки систем, за по секоја цена да се истакне нивната творечка или научна функција како жива илустрација за идентитетот, битот, па дури и за митовите на секој народ во напорите да се претстави неговата историска престижност пред другите. Едноставно, фолклорното богатство што еден народ го наследил и со себе го носи како сопствена традиција во современоста не може да се отуѓува или да се посвојува и присвојува, зашто истото е јасно препознатливо средство за потврдување на етничката самобитност и припадност. Тоа е така зашто националниот идентитет доаѓа до израз, пред сè и над сè, во духовните вредности на определена заедница – народ, кој има белег на колективно творечко достигнување преку колективната меморија и преку колективната современа свест. Таму се наоѓа и индивидуалното чувство на поединецот дека не е сам во личниот идентитет, зашто него го придружуваат колективните спомени. Ваквата културна или традиционална меморија изградила заедничко споделено место на еден национален колектив, каде што се испреплетуваат историјата и современоста, традицијата и културата, митовите, преданијата, народните обичаи, игрите, песните итн. Во тој контекст фолклорот ќе се сфаќа и како генетички духовна категорија (свест во свеста), што има индиции на "културна наследеност" за поткрепа и за легитимирање на современата национална свест – за сопственото себепрепознавање во минатото.

Возобновување на светот што поминал

Од погоре презентираниот е јасно дека фолклорот како културно наследство (меморија) приредува возобновување на светот што поминал, буди свест за спасување од колективната заборавеност (амнезија) на виртуелната стварност која веќе се изживеала од претходните поколенија, па во современоста наликува на јасна реалност. Ваквото културно наследство го реактивира заборавеното минато и начинот на кој духовно се манифестираше животните навики, расположенија и културно-творечки импресии. Токму народната традиција помага секој народ да се спаси од културна амнезија. Дури и преку митските обредни и творечки проекции како да се буди создавањето на стварноста од минатото, или како да се преосмислува начинот за прифаќањето на новите навики во новиот свет што треба да го живееме.

Фолклорот не претставува само нешто "веќе видено" материјално и духовно народно искуство. Напротив, грижата за него како за културно наследство има улога на еден вид "складирање на сеќавањето" за творечките потенцијали на поколенијата по род и репродукција на сето нивно знаење. Едноставно, станува збор за документирана илустрација на стварноста која, иако денес на некој начин ни се присторува како нешто што сме го заобиколиле во современите животни навики, сепак останало во нас и со нас како талог на наследен творечки темперамент – макар и како интуиција, или како лице и омјаз (налик) на нашите длабоко скриени духовни расположенија. Тоа е олицетворението на "народниот живот", на она пошироко што може да се идентификува како менталитет (изворно однесување еден кон друг). Овде, во овој толкувачки контекст, има простор да ја поткрепиме и констатацијата на Лидија Стојановиќ-Лафазановска кога го анутира поимот народна култура, забележувајќи дека "народната култура во нашево современие не се претставува во форма на некаков реликт, (или) имитација, опстојувајќи единствено во рамките на сопствената традиција", туку – надополнуваме дека нејзиното опстојување и натамошна егзистенција како колективна меморија се рефлектираат во балансот меѓу традиционалното и модерното живеење и восприемање.

Разбудена свест за повторување на духовното задоволство од традицијата

Фолклорот ги репрезентира знаењето на народот, традиционалното верување и суеверие, преданијата, обичаите, религијата, митската интроспекција, историјата, борбите, народните песни и приказни, пословиците и поговорките, игрите и музиката, занаетите, архитектурата, храната, итн. Во современо време фолклористиката го проучува фолклорот, за да му го потврди статусот на културно наследство, а како научна дисциплина го легитимира како своевиден културен феномен. Со тоа и егзактно фолклорот се прифаќа како наследено народно знаење и умевање, каде што се конзервирани најстарите верувања и обредни манифестации на поколенијата пред нас, а истовремено тој претставува и потврда за историското траење на современата нација како судбинска даденост, па дури може да се толкува и како нејзин културен портрет на духовните вредности. Тука се надоврзува и смислата на феноменот дека фолклорното културно наследство има жив говор и тогаш кога е запишано во форма на текст, или има конкретен и актуелен одраз на материјален

културен израз зашто опстојува како паметење. Истовремено станува збор и за разбудена свест за повторување на духовното задоволство од традицијата, врз чиешто темели се градат новите културни вредности. Затоа и дел од фолклорот е средство за реализирање на првичните воспитни методи кај најмладите – децата, на кои треба да им се пренесе светот од каде што извира вртокот на нивниот самосвој иден живот. Едноставно важи начелото, она што било се става во позиција да го надгради (надополни) она што треба да биде.

Незаменлив фактор за оживување на сеќавањето за себе

Фолклорното културно наследство можат да го негуваат и да го пренесуваат само талентирани поединци кои имаат дарба да интерпретираат, да играат или да раскажуваат дури и повешто од генерациите кои го оставиле како колективна меморија. Затоа треба организирано да се собира, да се негуваат неговите сакрални обредни манифестации, да се пее и да се игра, писмено или материјално да се документира. Тоа е незаменлив фактор за оживување на сеќавањето за себе и за оние до нас, коишто сакаме подобро да ги запознаеме. Печатот на националниот идентитет на јавната светска сцена не може да се презентира без манифестациите на искуствата црпени од фолклорот, од народната митологија и од народниот тип на мислење. Оттука последователно и современоста се губи или постепено се кристализира и таложи во доменот на масовната култура, духовното наследство и во традицијата.

THE FOLKLORE AS CULTURAL HERITAGE

Ilija Velez

(Summary)

The researches are directed towards the meaning of the folklore (national) creation as one of the forms for representing the cultural heritage. The folk-culture as a tradition or as a modernity offers personal mark for self-defining, national identifying, spiritual renascence and worldly affirmation.